

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Yleisestä oikeusaputoiminnasta annettu laki tuli voimaan syyskuun 1 päivänä 1973. Tämän jälkeen on perustettu yhteensä 160 yleistä oikeusaputoimistoa, joiden piiriin kuuluu 70 % maan kunnista ja 88 % väestöstä. Vuoden 1977 alusta lukien on ollut voimassa väliaikainen yleistä oikeusaputoimintaa koskeva rajoituslainsäädäntö, jonka aikana uusia valtionapuvirkoja on voitu perustaa vain valtion tulo- ja menoarviossa myönnettyjen määrärahojen rajoissa.

Esityksessä ehdotetaan lakiin sellaisia muutoksia, että koko maa saadaan yleisen oikeusaputoiminnan piiriin suuntaamalla käytettävissä olevat voimavarat nykyistä taloudellisemmin toimivien yleisten oikeusaputoimistojen perustamiseen.

Yleisen oikeusaputoiminnan hallinnollista suunnittelua ja ohjausta tehostetaan. Lakiin otetaan sitova toimialueen vähimmäiskokoa koskeva säännös. Tavoitteena on toimialue, jonka vähimmäisasukasmäärä olisi 20 000. Tätä pienempiä toimialueita voidaan perustaa laissa erikseen mainituilla perusteilla. Uutena ohjauskeinona lakiin otettaisiin mahdollisuus antaa kunnalle suunnittelumääräys yleisen oikeusaputoiminnan järjestämisestä alueellaan.

Valtionavustuksen myöntämistä koskevia säännöksiä muutetaan pysyvästi. Toiminnan laajentaminen ja uuden henkilöstön palkkaaminen olisi mahdollista vain valtion tulo- ja

menoarvion rajoissa. Valtionapuprosentit tarkistetaan siten, että valtionavustus on 30—75 prosenttia kunnan kantokykyluokasta riippuen. Yleiset perusteet valtionapuun oikeuttavan henkilöstön palkkaamiseen vahvistetaan valtioneuvoston päätöksellä.

Ehdotus merkitsee sitä, että joitakin jo toiminnassa olevia toimistoja voidaan lakkauttaa, ja toimialueita liittää suuremmiksi yksiköiksi. Toiminnassa oleville yksiköille varataan viiden vuoden järjestelyaika saattaa toimintansa uusien säännösten ja määräysten mukaiseksi. Uusien toimialueiden muodostamisesta ja eräiden toimialueiden laajentamisesta aiheutuu henkilökunnan lisätarvetta. Näillä edellytyksillä voidaan yleinen oikeusaputoiminta saada koko maan kattavaksi valtion menoja lisäämättä.

Asiakkaiden osuutta toiminnasta kunnalle aiheutuvien kustannusten korvaamisessa lisätään yhdenmukaistamalla korvausperusteita. Tätä varten vahvistetaan erityinen palkkiotaksa sekä tulo- ja varallisuustaulukko kaikissa toimistoissa noudatettavaksi. Lisäksi ehdotetaan vähäisempiä muutoksia toiminnassa havaittujen epäkohtien poistamiseksi.

Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1982 alussa.

Esitys liittyy vuoden 1982 valtion tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	6
1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset ..	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
1.1. Nykyinen tilanne	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	7
1.1.1. Lainsäädäntö	3	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	10
1.1.2. Rajoituslainsäädäntö	3	3. Voimaantulo	10
1.1.3. Toiminnan laajuus	3	LAKITEKSTI	11
1.2. Muutoksen syyt	4	LIITE	
1.3. Tavoitteet	4	Rinnakkaistekstit	14
1.4. Keinot	4		
2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	5		
2.1. Eduskunnan lausumat	5		
2.2. Oikeusaputoimikunta	6		
3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	6		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Nykyinen tilanne

1.1.1. Lainsäädäntö

Laki yleisestä oikeusaputoiminnasta (88/73) tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1973. Hallituksen esitykseen oikeusaputoiminnan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi (hall. es. 106/72 vp.) sisältyi myös ehdotus laiksi maksuttomasta oikeudenkäynnistä.

Uudella lainsäädännöllä tehostettiin julkisin varoin harjoitettua oikeusaputoimintaa ja laajennettiin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain mukaista oikeusapua henkilöpiiriin ja asiapiiriin osalta.

Järjestelmät on tarkoitettu täydentämään toisiaan siten, että vähävaraisen henkilön oikeusturva muodostuu mahdollisimman täydelliseksi siitä riippumatta, tuleeko oikeudellinen asia käsiteltäväksi varsinaisessa oikeudenkäynnissä tai sen ulkopuolella.

Kunta vastaa yleisen oikeusaputoiminnan käytännön toteuttamisesta ja valtio myöntää toiminnasta aiheutuviin käyttömenoihin valtionapua. Lakia säädettäessä katsottiin, ettei yleistä oikeusaputoimintaa voitu säätää kunnille pakolliseksi lakisääteiseksi tehtäväksi.

Yleisellä oikeusaputoiminnalla tarkoitetaan kunnan toimesta tapahtuvaa tarpeellisen oikeusavun antamista henkilöille, jotka huomioon ottaen heidän tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat eivät vaikeuksitta kykene itse hankkimaan asiantuntevaa apua oikeudellisissa asioissa. Yleistä oikeusaputoimintaa harjoitetaan pitämällä erityistä oikeusaputoimistoa, jossa on tarpeellinen määrä yleisiä oikeusavustajia ja muuta henkilökuntaa. Yleiseksi oikeusavustajaksi voidaan valita oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sopiva henkilö, jolla on riittävä asianajokokemus tai kokemusta tuomarin tehtävien hoitamisesta. Toimintaa kunnassa johtaa ja valvoo erityinen oikeusapulautakunta.

Toiminnan yleinen valvonta kuuluu oikeusministeriölle.

1.1.2. Rajoituslainsäädäntö

Vuoden 1977 alusta tuli voimaan laki yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (1129/76). Valtion menojen rajoittamiseksi lakiin lisättiin väliaikaisesti uusi 24 a §, jolla henkilökunnan palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista aiheutuvien käyttömenojen lisääminen sidottiin valtion tulo- ja menoarviossa myönnettävään määrärahaan. Väliaikaisen lainsäädännön voimassaoloaikaa on jatkettu kahdesti (979/78 ja 893/80), koskemaan myös vuosia 1979—1980 ja 1981.

Rajoitusten voimassaoloaikana valtionavustusta on myönnetty vain sellaisen henkilökunnan palkkausmenoihin, joita koskevat virat olivat olleet täytettyinä ennen rajoituslainsäädännön voimaantuloa. Lisäksi toiminnan laajentamiseen valtion tulo- ja menoarviossa on myönnetty määräraha yhteensä 13 yleisen oikeusavustajan ja 13 toimistohenkilön palkkaukseen. Tällä henkilöstöllä on voitu perustaa yhteensä 10 uutta yleistä oikeusaputoimistoa ja toiminnan piiriin on saatu lisää noin 360 000 asukasta, joista suurin osa asuu Espoon, Kautiaisten ja Kirkkonummen kuntien yhteisen yleisen oikeusaputoimiston toimialueella.

1.1.3. Toiminnan laajuus

Yleisissä oikeusaputoimistoissa käsiteltiin vuonna 1980 runsaat 62 000 asiaa. Saapuneita asioita oli keskimäärin 342 yhtä oikeusavustajaa kohden. Pitempiaikainen keskiarvo on ollut korkein Hämeen läänissä ja pienin Vaasan läänissä. Asioiden laadullinen jakautuma on vakiintunut. Perhe- ja perintöoikeudellisten asioiden osuus on 47 % kaikista asioista. Yleisin toimistoissa suoritettu toimenpide on oikeudellisen neuvon antaminen (44 %). Tuomioistuinkäsittelyyn kaikista asioista menee neljännes (24 %).

Toiminnassa on tällä hetkellä yhteensä 160 yleistä oikeusaputoimistoa, joiden piiriin kuuluu 324 kuntaa ja 4 194 000 asukasta eli 70,3 % kunnista ja 87,9 % väestöstä.

Yleisen oikeusaputoiminnan alueellinen kattavuus on Ahvenanmaan lisäksi Pohjois-Karja-

lan, Mikkelin ja Lapin lääneissä yli 90 % kun- nista. Turun ja Porin, Kymen, Oulun, Uuden- maan ja Hämeen lääneissä toiminnassa mukana olevien kuntien osuus on alle 70 %. Toimin- nassa olevista yleisistä oikeusaputoimistoista yli puolet (55 %) on alle 15 000 asukkaan toimialueen toimistoja. Yli 30 000 asukkaan toimistoja on 31.

Yleisestä oikeusaputoiminnasta valtiolle vuonna 1980 aiheutuneet menot olivat 19,28 miljoonaa markkaa. Kuntien osuus toiminnan kokonaiskustannuksista on keskimäärin noin 22 %.

1.2. Muutoksen syyt

Julkisen vallan toimesta harjoitettavan oi- keusaputoiminnan laajentamisen tavoitteena on ollut saattaa kansalaiset oikeudellisten asioit- tensa hoitamassa mahdollisimman yhdenver- taisen asemaan riippumatta varallisuudesta tai asuinpaikasta. Toiminnan leviäminen on py- ritty takaamaan tehokkaan tiedottamisen avul- la sekä myöntämällä korkea valtionapu toi- mintaa harjoittaville kunnille. Toiminta laajeni tavoitteiden mukaisesti vuoteen 1977 asti. Valtion menojen kasvu ylitti kuitenkin huo- mattavasti ne arviot, jotka sisältyivät lakia säädettyä annettuun hallituksen esitykseen.

Toiminnan laajentamiseen ei voida enää myöntää varoja samassa suhteessa kuin aiem- min. Tästä johtuen toiminnan ulkopuolella ole- vien kuntien mahdollisuus aloittaa toiminta edellyttää käytettävissä olevien voimavarojen uudelleen suuntaamista.

Eräillä alueilla toiminta ei täysin vastaa sen ylläpitämiseen sijoitettuja voimavaroja ja toi- minnalle asetettavia tehokkuusvaatimuksia. Toi- minnan yleinen suunnittelu ja ohjaus ei ole riittävää voimassaolevan lainsäädännön mahdol- listamilla keinoilla.

1.3. Tavoitteet

Tavoitteena on saattaa koko maa yleisen oikeusaputoiminnan piiriin. Toiminta laajenne- taan sen ulkopuolisille alueille asteittain vuo- teen 1987 mennessä. Se olisi kuitenkin edel- leen vapaaehtoista kunnallista toimintaa.

Toiminnan taloudellisuutta nostetaan pyrki- mällä nykyistä suurempien toimialueiden muo-

dostamiseen. Samalla pyritään toiminnassa ole- via toimialueita kehittämään liittämällä niihin mukaan toiminnan ulkopuolisia alueita tai yh- distämällä pienimpiä toiminnassa olevia toimi- alueita. Tavoitteena on koko maan saattami- nen toiminnan piiriin nykyisiä voimavaroja uudelleen kohdentamalla ja niitä lisäämättä.

Yleisissä oikeusaputoimistoissa oikeusavun myöntämistä koskevaa käytäntöä pyritään yh- denmukaistamaan. Asiakkailta lain nojalla pe- rittävien korvausten suuruutta pyritään sa- moin yhdenmukaistamaan. Toiminnan oman rahoituksen osunta pyritään nostamaan nykyi- sestään.

1.4. Keinot

Uudistuksen toteuttamiseen ehdotettavat keinot on pyritty valitsemaan siten, että ne sopivat mahdollisimman hyvin yleistä oikeus- apujärjestelmää luotaessa omaksuttuihin perus- ratkaisuihin. Koko maan kattavan toiminnan aikaansaaminen ja mahdollisuus toimialuejärjes- telyihin edellyttävät kuitenkin rajoitettuja muu- toksia omaksuttuihin periaatteisiin.

Oikeusministeriön asemaa toiminnan suun- nitelussa ja ohjauksessa vahvistetaan. Uutena ohjauskeinona ehdotetaan erityistä suunnittelu- järjestelmää, jolla pyritään aikaansaamaan ta- loudellisesti ja toiminnallisesti tehokkaampia toimialueita. Oikeusministeriöllä olisi mahdol- lisuus velvoittaa toiminnan ulkopuolella oleva kunta laatimaan suunnitelma yleisen oikeus- aputoiminnan järjestämisestä alueellaan. Vas- taava suunnittelumääräys voitaisiin antaa kun- nalle, jonka toimiston toimialue ei täytä lakiin otettavaa toimialueen vähimmäiskoon vaati- musta.

Menettely luo edellytykset valtion ja kun- tien viranomaisten väliselle vuorovaikutukselle jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Menettely olisi muodoltaan vapaata, eikä suunnitelma var- sinaisesti loisi oikeusvaikutuksia tai voisi olla muutoksenhaun kohteena. Suunnittelumääräyk- set eivät tulisi koskemaan kuntia, joiden muo- dostamat toimialueet katsotaan jo nykyisellään toimintakelpoisiksi.

Yleisen oikeusaputoimiston toimialueen vä- himmäiskoko on tarpeellista säätää laissa. Sään- noksen puuttuminen on osaltaan ollut syynä liian pienien toimialueiden syntymiseen. Uusi

säännös määrittelee yleisen oikeusaputoimiston vähimmäiskoon. Eräänä lainsäädännön peruseriaatteena, josta ei esitetä poikettavaksi, on pidetty yleisen oikeusaputoiminnan palveluiden tarjoamista syrjäisimmillekin seuduille. Tästä johtuen ehdotettu 20 000 asukkaan vähimmäisvaatimus koskisi ensisijassa asutuskeskuksia.

Asukasmäärältään tätä pienempien toimialueiden hyväksyminen valtionavustuksen pii-riin edellyttäisi laissa lueteltujen palveluiden tarpeeseen tai saavutettavuuteen vaikuttavien seikkojen toteamista. Näiden seikkojen toteaminen tulisi tapahtumaan uuden ohjesäännön vahvistamisen ja kuntien välisen yhteistyösopimuksen hyväksymisen yhteydessä. Mikäli toimialue ei täyttäisi laissa olevaa määritelmää, ohjesääntöä ei vahvisteta tai yhteistyösopimusta ei hyväksytä.

Myös toiminnassa olevien yleisten oikeusaputoimistojen toimialueet ehdotetaan saatettavaksi lakiin otettavan minimivaatimuksen mukaisiksi. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi kunnalle tai kunnille voidaan antaa suunnittelumääräys toiminnan uudelleen järjestämiseksi. Laissa säädettäväksi ehdotetun järjestelykauden jälkeen kunnalle maksettava valtionavustus voidaan lakkauttaa tai alentaa, jollei toimialuetta ole saatettu lain säännösten mukaiseksi.

Toiminnan laajentaminen voisi tapahtua valtion vuosittaisen tulo- ja menoarvion puitteissa siten, että uusien valtionapuun oikeuttavien virkojen enimmäismäärä vahvistettaisiin tulo- ja menoarviossa.

Valtionavustusta koskevia säännöksiä muutetaan siten, että valtionapua myönnetään yleisen oikeusaputoiminnan käyttömenoihin vain, jos toimialue täyttää laissa säädetyt vaatimukset. Valtioneuvosto voisi päätöksellään vahvistaa perusteet yleisen oikeusaputoimiston valtionavustukseen oikeuttavien virkojen määristä. Valtionavustuksen saamista koskevat uudet rajoitukset tulisivat koskemaan vasta 1 päivästä tammikuuta 1987 sellaisia toimistoja, jotka lain voimaantullessa saavat valtionapua. Näin kunnille varataan riittävästi aikaa järjestää yleinen oikeusaputoiminta uusien vaatimusten mukaiseksi. Tänä aikana kunta olisi kuitenkin velvollinen valmistamaan tarvittavat suunnitelmat toiminnan uudelleen järjestämiseksi, mikäli kunnalle annettaisiin suunnittelumääräys.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus toimintaan myönnettävän valtionavun alentamisesta 20 prosentilla. Tämä mahdollistaa toiminnan laajentamisen uusille alueille valtion menoja kasvattamatta.

Toiminnan oman rahoituksen eli asiakkailta ja hävinneeltä vastapuolelta perittäväksi tulevien korvausten kertymää pyritään kasvattamaan. Tarkoituksena on säilyttää ilmaispalveluja saava väestöryhmä ennallaan. Kuitenkin on ollut havaittavissa, että osakorvauksen maksamiseen kykeneviä henkilöitä kohdellaan eri tavoin eri toimistoissa puuttuvien ohjeiden johdosta. Käytössä olevat tulo- ja varallisuusrajat yhdenmukaistetaan koko maan kattavalla ohjeella sekä vahvistetaan laskutuksessa noudatettava palkkiotaksa. Lisäksi perintämenettelyyn ja oikeudenkäyntikulujen korvausmenettelyyn tehdään teknisiä uudistuksia.

2. Valmisteluvaiheet ja aineisto

2.1. Eduskunnan lausumat

Käsitellessään hallituksen esitystä yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain soveltamisaian jatkamisesta (hall. es. 169/78 vp.) eduskunnan lakivaliokunta lausui mietinnössään (LaVM 9/1978 vp.), että ehdotettu raiotuslainsäädäntö merkitsisi poikkeusta yleisestä oikeusaputoiminnasta annetussa laissa vahvistetuista periaatteista, joita ei ollut tarkoitus muuttaa. Valiokunnan mielestä yleistä oikeusaputoimintaa tuli kehittää siten, että oikeusaputoimistojen palvelut voisivat mahdollisimman monipuolisesti kattaa erilaiset oikeudelliset ongelmat ja että oikeusaputoimistojen käytettävissä olisi tätä varten riittävä henkilökunta, jolla on eri oikeusaloille ulottuvaa monipuolista kokemusta.

Käsitellessään hallituksen esitystä saman lain voimassaoloajan jatkamisesta (hall. es. 151/80 vp.) lakivaliokunta lausui mietinnössään (LaVM 7/1980 vp.) olevansa edelleen sitä mieltä, että kuntien yhteistyötä tulee tehostaa ja että jo olemassa olevien oikeusaputoimistojen toimialueet on pyrittävä saamaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisiksi sekä alueen riittävä väestöpohja että toimiston saavutettavuus huomioon ottaen.

2.2. Oikeusaputoimikunta

Oikeusministeriö asetti 27 päivänä maaliskuuta 1980 toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää mahdollisuudet nykyisiä voimavaroja olennaisesti lisäämättä saada kaikki kunnat yleisen oikeusaputoiminnan piiriin. Toimikunta on jättänyt oikeusministeriölle 31 päivänä maaliskuuta 1981 päivätyn mietinnön (komiteamietintö 1980: 16). Valtiovarainministeriö, sisäasiainministeriö, kunnalliset keskusjärjestöt, Suomen Asianajajaliitto r.y. sekä Yleiset oikeusavustajat r.y. ovat antaneet mietinnöstä ja siihen sisältyneestä esitysluonnoksesta lausuntonsa. Tämä ehdotus hallituksen esitykseksi yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain muuttamisesta on valmisteltu toimikunnan mietinnön ja siitä hankittujen lausuntojen pohjalta.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Koko maan saattaminen yleisen oikeusaputoiminnan piiriin vaatisi uusien säännösten nojalla vielä ainakin 10 uuden yleisen oikeusaputoimiston perustamista. Tämä on merkittävästi vähemmän kuin mihin toiminnan laajentaminen johtaisi ilman ehdotettuja toimialuerajoituksia. Henkilökuntaa lisättäisiin noin 30 yleiseen oikeusaputoimistoon toimialueiden laajentamisen ja työmäärien lisääntymisen johdosta. Toisaalta noin 20 toiminnassa olevaa yleistä oikeusaputoimistoa lakkautettaisiin liittämällä toimialueita suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Järjestelyn kokonaisvaikutus merkitsisi noin 60 uuden yleisen oikeusavustajan, oikeusneuvojan tai kansliahenkilön viran perustamista. Toimialueiden uudelleenjärjestely merkitsisi toisaalta lähes 20 yleisen oikeusavustajan ja 20 kansliahenkilön viran lakkauttamista. Vapautuva kansliahenkilökunta tulee pääasiassa sijoitettavaksi muihin kunnallisiin työpaikkoihin. Yleiset oikeusavustajat, joiden virat lakkautetaan, tulisi nimittää muualle perustettaviin yleisten oikeusavustajien virkoihin. Vapautuvan henkilökunnan aseman järjestämiseksi siirtymäkausi ehdotetaan riittävän pitkäksi.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset johtuvat valtionavustusprosentin alentamisesta, toimialueiden uudelleenjärjestämisestä ja toiminnan oman rahoituksen lisäämisestä. Lisäksi ehdotus merkitsee väliaikaisen rajoituslainsäädännön päättymistä.

Toimialuejärjestelyjen taloudelliset vaikutukset kohdistuvat vuosiin 1982—1989, jona aikana ehdotuksen mukaiset organisaatiojärjestelyt saataisiin toteutetuiksi. Toiminnan laajentamisesta aiheutuva menojen lisäys olisi vuosina 1983—1987 keskimäärin 0,61 miljoonaa markkaa vuodessa. Uudelleenjärjestelyllä saavutettava menojen vähennys kohdistuisi vuosiin 1985—1989 ja olisi keskimäärin 0,70 miljoonaa markkaa vuodessa.

Yleisten oikeusavustajien ja muun henkilökunnan määrän kehitystä ja sen vaikutusta valtion menoihin voidaan kuvata seuraavasti:

Vuosi	Menojen lisäys Mmk	Menojen vähennys Mmk	Muutos Mmk	Oikeusavustajien määrä	Henkilökunnan kokonaismäärä
1982	0,44	—	0,44	210	396
1983	0,47	—	0,47	214	405
1984	0,47	—	0,47	218	414
1985	0,63	0,54	0,09	220	418
1986	0,70	0,70	0,00	221	421
1987	0,76	0,70	0,06	223	425
1988	—	0,81	—0,81	217	413
1989	—	0,76	—0,76	211	402

Valtionavustusprosentin alentaminen vähentää yleisen oikeusaputoiminnan valtionavustuksena maksettavia valtion menoja vuonna 1982 maksettavien ennakoiden osalta 4,2 miljoonaa markkaa ja sen jälkeen 6,9 miljoonaa markkaa vuodessa.

Tulorajojen käyttöönoton, osakorvausjärjestelmän laajentamisen ja laskutusperusteiden uudistamisen ansiosta toiminnan oman rahoituksen osuutta voidaan arvioida lisäävän 1,1—1,9 miljoonaa markkaa vuodessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. Säännöksen tarkoituksena on määritellä yleisen oikeusaputoimiston toimialue. Milloin yhden kunnan asukasmäärä ei ole riittävä oman oikeusaputoimiston perustamiseen, kunnat voivat lain 1 §:n 2 momentin mukaan tehdä sopimuksen yleisen oikeusaputoiminnan antamisesta jonkin kunnan hoidettavaksi. Lakiin otettu säännös oikeusaputoimiston toimialueesta ohjaa ja velvoittaa yhteistyökunnat perustamaan riittävän toimintakelpoisen toimialueen. Yhteistyösopimukselle on hankittava oikeusministeriön hyväksyminen, jonka ministeriö voi evätä, jollei suunniteltu toimialue täytä laissa asetettuja vaatimuksia. Toimialueen soveltuvuus tulee myös lain 6 §:n mukaisessa ohjesäännön alistusmenettelyssä oikeusministeriön tutkittavaksi.

Toimialue määritellään ensisijaisesti alueen väkiluvun perusteella, jonka tulee olla 20 000 asukasta. Mainittu asukasmäärä koskisi taajaan asuttuja alueita. Toimialue voi olla asukasmäärältään pienempi, jos siihen kuuluu kuntia, jotka käsittävät haja-asutusalueita. Harvaanasuilla alueilla kuten Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa oikeusapupiirin asukasmääräksi voidaan hyväksyä jopa alle 10 000 asukkaan suuruinen toimialue. Vastaavanlaisia alueita saattaa olla muuallakin maassa, kuten esimerkiksi saaristossa. Lakiehdotuksen mukaan muutkin seikat kuten asianajopalvelujen tarjonta, liikenneolot, oikeudellinen jaotus ja kielelliset olosuhteet voivat oikeuttaa poikkeamaan asukasmäärän mukaan määräytyvästä toimialueen koosta.

3 §. Lainkohdan sanontaa täsmennetään korostamalla valtion viranomaisen asemaa toiminnan yleisessä suunnittelussa ja ohjauksessa. Oikeusministeriön asema toimintaa ohjaavana vi-

ranomaisena ei kuitenkaan mahdollista puuttumista oikeusavustajan työskentelyyn yksittäisten toimeksiantojen suorittamisessa.

Uutena johtamiskeinona ehdotetaan erityistä ohjausjärjestelmää, jonka avulla oikeusministeriö voi velvoittaa toiminnan ulkopuolella olevan kunnan laatimaan määräaikaan mennessä suunnitelman yleisen oikeusaputoiminnan järjestämiseksi alueellaan. Järjestelyn avulla puutteeksi havaittu kuntien ja valtion viranomaisten yhteydenpito tulisi tehostumaan. Oikeusministeriöllä olisi mahdollisuus suunnittelumääräyksessä esittää käsityksensä tavoitteeksi asetettavasta toimialueesta ja siihen kuuluvista kunnista. Kunnilla olisi vastaavasti mahdollisuus laatimissaan suunnitelmissa esittää käsityksensä kysymykseen tulevista yhteistoimintakunnista ja nykyisten toimialueiden laajentamismahdollisuuksista. Sunnittelumääräyksessä ei suoranaisesti velvoitettaisi kuntia yhteistoiminnassa valmistelemaan oikeusapulautakunnan ohjesääntöä tai yhteistyösopimusta. Toimialueen tulee kuitenkin täyttää lain 2 §:n 2 momentissa säädetty edellytykset.

12 §. Voimassa olevan lain 12 §:ssä säädetään ensisijaisesti siitä, minkä kunnan oikeusaputoimisto yleistä oikeusapua antaa. Pykälän 1 momentin mukaan yleistä oikeusapua on annettava sen kunnan oikeusaputoimiston toimesta, jossa oikeusapua pyytävällä on väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka. Pykälän 2 momentin mukaan ulkomaalaiselle, kansalaisuutta vailla olevalle tai muulle henkilölle, jolla ei ole kotipaikkaa Suomessa, oikeusapua annetaan sen kunnan oikeusaputoimiston toimesta, jossa hän oleskelee. Näiden säännösten on katsottu ilmaisevan myös sen periaatteen, että oikeusapua Suomessa voidaan antaa vain sellaiselle henkilölle, jolle on Suomessa osoitettavissa toimivaltainen oikeusapu-

toimisto. Tämä merkitsee muun muassa sitä, ettei sellainen muussa pohjoismaassa asuva Suomen kansalainen, joka ei oleskele Suomessa, voi Suomessa saada yleistä oikeusapua esimerkiksi perhe- tai perintöoikeudellisen asian hoitamiseksi.

Nyt pykälässä ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi siitä, millaisin henkilöä ja asiaa koskevin edellytyksin yleistä oikeusapua voidaan Suomessa yleensä antaa. Samaan pykälään tulisi erikseen säännös siitä, minkä kunnan oikeusaputoimistolle oikeusavun antaminen kuuluu. Pykälän 1 momentin mukaan yleistä oikeusapua olisi oikeutettu laissa säädettyin edellytyksin saamaan sellainen henkilö, jolla on Suomessa väestökirjalain mukainen kotipaikka. Pykälän toisen virkkeen säännös koskee kansalaisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta niitä henkilöitä, joilla ei ole Suomessa kotipaikkaa. Oikeusapua voitaisiin tällaisille henkilöille antaa harkinnan mukaan, jos asialla, jossa oikeusapua pyydetään, on yhteys Suomeen ja oikeusavun antamista voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuna. Yhteys Suomeen on olemassa esimerkiksi silloin, kun asia koskee Suomessa käytävää oikeudenkäyntiä. Se, että oikeusavun antamisen lainkohdassa tarkoitettulle henkilölle on oltava aina olosuhteet huomioon ottaen perusteltua, korostaa oikeusavun antamisen harkinnanvaraisuutta. Vaikka siten asialla olisikin yhteys Suomeen, voidaan oikeusapu evätä esimerkiksi sen vuoksi, että asian hoitaminen Suomessa on epätarkoituksenmukaista.

Pykälän 2 momentin säännös siitä, minkä kunnan oikeusaputoimisto oikeusapua antaa, vastaa asiallisesti nykyistä 12 §:n 1 momenttia. Säännökseen on kuitenkin tehty lisäys lähinnä niitä tapauksia varten, joissa oikeusapua pyytävällä ei ole koti- eikä oleskelupaikkaa Suomessa. Tällöin oikeusapua antaisi sen kunnan oikeusaputoimisto, jossa asian hoitaminen on tarkoituksenmukaista.

13 §. Säännöksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa käytäntöä niiden perusteiden osalta, joilla oikeusapua myönnetään. Tällä hetkellä joissakin kunnissa on käytössä markkamääräisiä taulukoita tulorajoista, jotka oikeuttavat yleisen oikeusavun saamiseen, mutta käytäntö on epäjohdonmukainen. Oikeusministeriö voisi säännöksen perusteella vahvistaa koko maata varten yhtenäiset tulorajat ja muut perusteet, joilla oikeusapua myönnetään joko korvauksetta tai osakorvausta vastaan.

Kuukausittaisilla käyttövaroilla tarkoitetaan rahamäärää, joka oikeusavun hakijalle jää käytettäväksi, kun hänen kuukausituloistaan on vähennetty ohjeessa tarkemmin määriteltäväksi tulevat kiinteät menot kuten verot, asumiskustannukset ja lastenhoitomaksut. Ohjeessa tulisi myös määriteltäväksi, miten puolison tuloja ja varallisuutta tulee arvostella eri toimeksiantojen yhteydessä.

21 §. Verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain (367/61) 1 §:n 2 momentin mukaan julkisoikeudellinen tai siihen rinnastettava saaminen saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä, kun siitä on laissa tai asetuksessa erityinen säännös. Nykyisin oikeusapulautakunnan on ajettava lääninoikeudessa korvausvelvollista oikeusavun saajaa vastaan vaatimusta korvauksen suorittamisesta kunnalle. Perinnästä on voitu tarpeettomastikin luopua tämän hankalan menettelyn johdosta. Sen vuoksi ehdotetaan, että oikeusapulautakunnan päätöksen perusteella perittäisiin kunnalle tulevat tämän lain nojalla määräytyvät korvaukset sekä asiakkaan puolesta mahdollisesti etukäteen maksetut kulut. Täyttä korvausta vastaan 28 §:n perusteella suoritettu asianajolaskutus jää menettelyn ulkopuolelle.

Ennenkuin oikeusapulautakunta tekisi päätöksen korvauksen perimisestä, yleisen oikeusavustajan on lain 20 §:n mukaisesti esitettävä oikeusavun saajalle lasku korvauksen maksamisesta. Mikäli sitä ei vapaaehtoisesti suoriteta, asia vietäisiin oikeusapulautakunnan päätettäväksi. Korvausvelvolliselle olisi annettava käsitteellisesti todisteellinen tieto, jotta hänellä olisi mahdollisuus joko kirjallisesti tai suullisesti lautakunnan kokouksessa tehdä huomautuksensa laskutusta vastaan. Korvausvelvolliseksi määrättyllä olisi mahdollisuus hakea muutosta lautakunnan päätökseen lääninoikeudelta. Kunnan saatavat yleistä oikeusapua saaneelta vanhenisivat verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain 11 §:n nojalla nykyistä lyhyemmässä viiden vuoden määräajassa.

21 a §. Maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/73) 21 §:n 2 momentin mukaan vain silloin, kun yleistä oikeusapua saavalle myönnetään maksuton oikeudenkäynti, voidaan hävinnyt vastapuoli velvoittaa korvaamaan oikeudenkäyntikuluja kunnalle. Asia, johon maksutonta oikeudenkäyntiä ei myönnetä, vastapuolta ei voida velvoittaa kunnalle korvaamaan yleisen oikeusavustajan arvioitua palkkiota tai muita oikeusaputoimiston ylläpi-

tämisestä aiheutuneita kuluja, jotka eivät ole oikeusapua saaneen kuluja. Siten vastapuolen korvausvelvollisuus muodostuu suppeammaksi kuin mitä se olisi, jos voittopuolta avustaisi asianajaja.

Yleisen oikeusavun antamisen ei pitäisi vai-
kuttaa vastapuolen asemaan eikä tuottaa etua vastapuolelle. Hävinneen vastapuolen tulisi korvata kunnalle yleisen oikeusavun antamisesta aiheutuneet kustannukset aivan samalla tavoin kuin hänen olisi korvattava vastapuolensa oikeudenkäyntikulut, jollei tämä saisi yleistä oikeusapua. Kunnalle tulevaa korvausta voidaan kuitenkin kohtuullistaa samojen periaatteiden mukaan kuin maksuttomassa oikeudenkäynnissä valtiolle tulevaa korvausta.

Muutos ei vaikuttaisi yleistä oikeusapua saaneen velvollisuuteen vaadittaessa suorittaa kunnalle yleisen oikeusavun antamisesta määrättävää korvausta. Sikäli kun kunta saa perittyä hävinneeltä vastapuolelta oikeusavun antamisesta aiheutuneet kustannukset, kunta on velvollinen palauttamaan oikeusapua saaneelle tämän suorittaman osakorvauksen. Mikäli oikeusapua saaneella on ollut omia rahakuluja, on niistä esitettävä oikeudelle eri selvitys ja hävinnyt vastapuoli velvoitettava korvaamaan ne oikeusapua saaneelle.

22 §. Valtionavustuksen alentaminen toteutetaan ehdotuksen mukaan 20 prosenttiyksikön suuruisena kaikissa kantokykyluokissa.

Uuden henkilöstön palkkaaminen olisi mahdollista vain valtion tulo- ja menoarvion rajoissa. Oikeusministeriön tehtävänä valtionapuviranomaisena olisi luvan myöntäminen uuden valtionapuviran perustamiseen. Valtioneuvoston päätöksellä vahvistetaan yleisen oikeusaputoimiston valtionavustukseen oikeuttavan henkilökunnan määrä. Valtioneuvosto määritteli päätöksellään, huomioon ottaen toimialueen koon ja muut asiaan vaikuttavat seikat, kuinka paljon erikokoisissa toimistoissa voi olla valtionapuun oikeuttavaa henkilökuntaa. Keskeisimpiä henkilökunnan lisätarpeeseen vaikuttavia seikkoja olisivat toimialueen väestömäärä ja laajuus sekä toimiston työmäärä.

24 §. Maksuttoman oikeudenkäynnin edun saanut vapautuu suorittamasta haastamisesta ja pöytäkirjan lunastamisesta aiheutuvia kustannuksia sekä eräitä muita oikeudenkäynnin kannalta välttämättömiä kuluja. Nämä kulut peritään asianajajan toimiessa oikeudenkäyntiavustajana hänen laskunsa yhteydessä valtiolta. Yleisen oikeusavustajan toimiessa oikeuden-

käyntiavustajana maksuttomassa oikeudenkäynnissä kyseiset kulut maksetaan tavallisesti etukäteen kunnan varoista eikä niitä voida korkeimman oikeuden tulkinnan mukaan (KKO 19.1.1981 n:o 616) periä asiakkaalta takaisin. Voimassaolevan lain mukaan niitä ei myöskään voida maksaa valtion varoista yleiselle oikeusavustajalle. Koska kyseisiä kuluja ei kuitenkaan ole tarkoitettu kunnan lopulliseksi vahingoksi, ehdotetaan, että ne sisällytetään valtionavustukseen oikeuttaviin käyttömenoihin. Muussa kuin maksuttomassa oikeudenkäynnissä nämä kulut peritään edelleen asiakkaalta.

26 a §. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa valtionavustuksen lakkauttaminen osittain tai kokonaan, jos yleisen oikeusaputoimiston toimialue ei täytä säädettyjä edellytyksiä. Tällainen tilanne syntyy osaan toiminnassa olevia oikeusapupiirejä sen johdosta, että niitä perustettaessa ei ole voitu ottaa huomioon nyt lakiin ehdotettua 2 §:n 2 momentin säännöstä toimialueen koosta. Tällaisia tapauksia varten voimaantulosäännökseen otetaan ylimenokausi sen lisäksi, että valtionavun alentamisen tai lakkauttamisen edellytyksenä on puheena olevan lainkohdan mukaan oikeusministeriön antama suunnittelumääräys toiminnan saattamisesta lain ehtojen mukaiseksi. Vastaava tilanne saattaa syntyä myöhemminkin toiminnan aikana esimerkiksi kuntaliitoksen johdosta, jolloin alkuperäinen toimialue pienenee. Oikeusministeriö tulee lain voimaan tultua antamaan suunnittelumääräykset niille kunnille, joiden yleisen oikeusaputoimiston toimialue ei täytä lain 2 §:n 2 momenttiin ehdotettua toimialueen kokovaatimusta.

27 §. Virka-avun laskutuksessa on tarkoitus siirtyä todellisten kustannusten mukaiseen laskutukseen, josta syystä säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi sana kohtuulliset. Koska samaa laskutusperustetta ehdotetaan käytettäväksi kaikessa yleisen oikeusaputoimiston laskutuksessa, pykälästä tulisi siirrettäväksi säännös laskutusperusteiden vahvistamisesta uuteen 27 a §:ään.

27 a §. Tarkoituksena on vahvistaa yhtenäisen laskutusperuste kaikkea yleisessä oikeusaputoiminnassa tapahtuvaa laskutusta varten. Laskutusperusteissa määrättäisiin toimenpidekohtaisesti alin ja ylin markkamääräinen summa, joiden rajoissa laskutus, huomioon ottaen suoritettun työn määrä, tulisi tapahtua. Eri toimenpiteitä lueteltaisiin yleisen oikeusaputoiminnan tarpeisiin nähden riittävä määrä. Tak-

sastoa voitaisiin täydentää vahvistamalla lisäksi tuntiveloitusperuste. Sama peruste tulisi noudattavaksi osakorvaustilanteiden lisäksi myös yleisten oikeusaputoimistojen keskinäisessä virka-apumenettelyssä. Taksasto ei sido 28 §:n mukaista asianajolaskutusta, jossa voidaan käyttää myös yksityisessä asianajotoiminnassa noudatettuja perusteita.

30 a §. Yleisestä oikeusaputoiminnasta annetussa laissa ei ole omaa oikeusapulautakunnan päätöksen valituskelpoisuutta koskevaa säännöstä. Lautakunnan päätöksestä, joka laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa on säädetty sen ratkaistavaksi, haetaan muutosta suoraan lääninoikeudelta. Sääntö ilmenee kunnallislain (953/76) 63 §:n 2 momentista ja 141 §:n 2 momentista.

Käytännössä on ilmennyt epätietoisuutta oikeasta valitustiestä. Asiallisesti säännös ei merkitse muutosta nyt voimassa olevaan lakiin, mutta se on selventävänä tarpeellinen. On odotettavissa, että valitusten määrä voi jonkin verran kasvaa, kun nykyistä laajemmin ryhdytään käyttämään mahdollisuutta antaa yleistä oikeusapua osittaista korvausta vastaan ja kun otetaan käyttöön yleisesti noudatettavat tulorajat. Oikeusapulautakunnan päätöksestä, joka koskee kunnan hallinto- ja talousasioita valitaan kunnallislain mukaisesti kunnanhallitukselle.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Yleisen oikeusaputoiminnan ohjauksen tehostaminen edellyttää eräitä hallinnollisia määräyksiä, jotka on selostettu lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Ehdotuksen 13 §:n mukaan oikeusministeriö tulee vahvistamaan oikeusavun saajan tuloja ja varallisuutta koskevat yleiset perusteet, joita noudatetaan yleistä oikeusapua myönnettäessä ja siitä perittävää kor-

vausta määrättäessä. Samoin oikeusministeriö tulee vahvistamaan ehdotuksen 27 a §:ssä mainitut laskutusperusteet, joita noudatetaan perittäessä oikeusapua saaneelta osakorvausta taikka toiselta oikeusaputoimistolta korvausta annetusta virka-avusta. Kysymyksessä olevien perusteiden vahvistaminen edellyttää kustannuskehityksen seuraamista, josta syystä ne on hallinnollisella päätöksellä aika ajoin tarkistettava.

Sen jälkeen kun yleisten oikeusaputoimistojen muodostama perusorganisaatio on saatu koko maan kattavaksi, niiden tuottamien palvelujen määrä riippuu paitsi palvelujen kysynnästä siitä kuinka paljon organisaatiota on mahdollista vahvistaa uusia virkoja perustamalla. Tämä puolestaan riippuu yleisestä taloudellisesta kehityksestä. Tästä syystä virkojen määrän säätely on ehdotettu lakiehdotuksen 22 §:ssä annettavaksi valtioneuvostolle, joka päätöksellään vahvistaisi kuinka monta valtionapuun oikeuttavaa virkaa yleisessä oikeusaputoimistossa voi olla.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivästä tammikuuta 1982.

Lain tullessa voimaan saattaa syntyä tilanteita, jolloin yleisen oikeusaputoimiston henkilöstörakenne ei vastaa valtionavustuksen saamisen edellytyksenä olevia säännöksiä. Näitä tilanteita varten siirtymäsäännökseen on katsottu tarpeelliseksi ottaa viiden vuoden määräaika, jonka aikana kunnalla on mahdollisuus saattaa toimintansa valtionavustussäännösten mukaiseksi esimerkiksi laajentamalla toimialuetta yhteistyösopimuksin. Tästä on tarkoitus ilmoittaa kyseisille kunnille lain tultua voimaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yleisestä oikeusaputoiminnasta 2 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (88/73) 3, 12 ja 21 §, 22 §:n 1 momentti, 24 §:n 1 momentin 8 kohta ja 27 §:n 2 momentti sekä

lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti, 13 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 21 a §, 22 §:ään uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 26 a, 27 a ja 30 a § seuraavasti:

2 §

Yleisen oikeusaputoimiston toimialueen henkikirjoitetun asukasmäärän tulee olla vähintään 20 000. Toimialue voi olla asukasmäärältään pienempi, jos palveluiden tarve ja saavutettavuus sitä edellyttävät. Palveluiden tarvetta ja saavutettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon alueen laajuus ja vaikeat liikenneolot, palveluiden kysyntä ja asianajotoiminnan vähäisyys sekä oikeudellinen ja kielellinen jaotus.

3 §

Yleisen oikeusaputoiminnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat oikeusministeriölle.

Oikeusministeriö voi velvoittaa toiminnan ulkopuolella olevan kunnan laatimaan määräaikaan mennessä suunnitelman yleisen oikeusaputoiminnan järjestämiseksi alueellaan. Suunnittelumääräys voidaan antaa myös kunnalle, joka jo harjoittaa yleistä oikeusaputoimintaa, jos 2 §:n 2 momentin mukaisen toimialueen muodostaminen sitä vaatii.

Yleisen oikeusavun antaminen

12 §

Yleistä oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka Suomessa. Oikeusapua voidaan antaa myös henkilölle, jolla ei ole kotipaikkaa Suomessa, jos asialla, jossa oikeusapua pyydetään,

on yhteys Suomeen ja oikeusavun antamista voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuna.

Yleistä oikeusapua antaa sen kunnan oikeusaputoimisto, jossa oikeusavun pyytäjällä on kotipaikka. Jos oikeusavun pyytäjällä ei ole Suomessa kotipaikkaa, oikeusapua antaa sen kunnan oikeusaputoimisto, jossa hän oleskelee tai jossa asian hoitaminen on tarkoituksenmukaista.

13 §

Oikeusministeriö vahvistaa ne yleiset perusteet, joiden nojalla oikeusavun hakijan kuu-kausittaisia käyttövaroja, omaisuutta, elatusvelvollisuutta ja muita taloudelliseen asemaan vaikuttavia seikkoja on arvioitava harkittaessa yleisen oikeusavun antamista ja siitä perittävää korvausta.

21 §

Yleisen oikeusavun antamisesta kunnalle aiheutuneet kustannukset, jotka oikeusapua saaneen on 20 §:n nojalla korvattava kunnalle, sekä kunnan varoista yleistä oikeusapua saaneen puolesta suoritettut kulut, saadaan oikeusapulautakunnan päätöksen nojalla periä asianomaiselta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) on säädetty. Ennen päätöksen tekoa lautakunnan on varattava maksuvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi. Jos korvausta ei ilmeisesti saataisi perityksi, lautakunta voi luopua sen perimisestä.

21 a §

Jos yleistä oikeusapua saaneen vastapuoli oikeudenkäynnissä häviää asian, hänet on velvoitettava korvaamaan kunnalle asiasta aiheutuneet kulut ja oikeusavustajan arvioitu palkkio samojen perusteiden mukaan kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta asianosaisten kesken on säädetty. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus asianomaisen taloudellisiin oloihin nähden muodostuisi kohtuuttomaksi. Yleisen oikeusavustajan taikka asiaa hoitavan asianajan tulee esittää selvitys suorittamistaan toimista ja kunnalle aiheutuneista kuluista, jollei sitä katsota tarpeettomaksi.

Valtionavustus

22 §

Yleisestä oikeusaputoiminnasta aiheutuviin todellisiin oikeusministeriön tarpeelliseksi harjoittamiin käyttömenoihin annetaan valtionavustusta kuntakohtaisesti yleisen kuntien kanto-kykyluokituksen mukaan seuraavasti:

kantokyky- luokka	valtionavustus prosentteina
1	75
2	70
3	65
4	60
5	55
6	50
7	45
8	40
9	35
10	30

Uuden henkilöstön palkkauksesta ja tällaisen henkilöstön muista palvelussuhteen ehdoista aiheutuviin käyttökustannuksiin suoritetaan valtionavustusta valtion tulo- ja menoarviossa asetetun enimmäismäärän rajoissa. Valtioneuvosto vahvistaa perusteet sille, kuinka monta valtionavustukseen oikeuttavaa virkaa yleisessä oikeusaputoimistossa voi olla.

24 §

Tämän lain mukaiseen valtionavustukseen oikeuttavat käyttömenot ovat seuraavat:

8) posti-, puhelin- ja muut välttämättömät toimistomenot, mukaan lukien asiakkaan puolesta maksuttomassa oikeudenkäynnissä suoritettut tarpeelliset kulut,

26 a §

Oikeusministeriö voi alentaa valtionavustusta tai lakkauttaa valtionavustuksen suorittamisen, jos yleisen oikeusaputoimiston toimialue ei täytä 2 §:n 2 momentissa säädettyjä edellytyksiä eikä kunta ole oikeusministeriön asettamaan määräaikaan mennessä esittänyt 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua, säädetty edellytykset täyttävää suunnitelmaa yleisen oikeusaputoiminnan uudelleenjärjestämiseksi.

Täydentäviä säännöksiä

27 §

Virka-avun saajan on korvattava siitä aiheutuneet kustannukset.

27 a §

Oikeusministeriö vahvistaa laskutusperusteet, joita noudatetaan perittäessä yleistä oikeusapua saaneelta 13 §:ssä tarkoitettua korvausta taikka virka-apua saaneelta yleiseltä oikeusaputoimistolta 27 §:ssä tarkoitettua korvausta. Laskutusperusteissa otetaan huomioon yleisen oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset.

30 a §

Oikeusapulautakunnan tekemään päätökseen saadaan hakea muutosta valittamalla siten kuin kunnallislaissa (953/76) on säädetty muutoksen hakemisesta kunnallisen lautakunnan päätökseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1982.

Jos yleisessä oikeusaputoimistossa on ennen 1 päivää tammikuuta 1982 täytetty valtionavustukseen oikeuttava virka, johon tämän lain nojalla vahvistettavien perusteiden mukaan ei enää voida myöntää valtionavustusta, valtion-

avustus voidaan tämän lain nojalla määrätä alennettavaksi tai lakkautettavaksi aikaisintaan tammikuun 1 päivästä 1987.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 9 päivänä lokakuuta 1981

Tasavallan Presidentin estyneenä ollessa

Pääministeri

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

Laki

yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yleisestä oikeusaputoiminnasta 2 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (88/73) 3, 12 ja 21 §, 22 §:n 1 momentti, 24 §:n 1 momentin 8 kohta ja 27 §:n 2 momentti sekä

lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti, 13 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 21 a §, 22 §:ään uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 26 a, 27 a ja 30 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Yleisen oikeusaputoimiston toimialueen henkilökirjoitetun asukasmäärän tulee olla vähintään 20 000. Toimialue voi olla asukasmäärältään pienempi, jos palveluiden tarve ja saavutettavuus sitä edellyttävät. Palveluiden tarvetta ja saavutettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon alueen laajuus ja vaikeat liikenneolot, palveluiden kysyntä ja asianajotoiminnan vähäisyys sekä oikeudellinen ja kielellinen jaotus.

3 §.

Yleisen oikeusaputoiminnan yleinen valvonta kuuluu oikeusministeriölle.

3 §

Yleisen oikeusaputoiminnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat oikeusministeriölle.

Oikeusministeriö voi velvoittaa toiminnan ulkopuolella olevan kunnan laatimaan määräkseen mennessä suunnitelman yleisen oikeusaputoiminnan järjestämiseksi alueellaan. Suunnittelumääräys voidaan antaa myös kunnalle, joka jo harjoittaa yleistä oikeusaputoimintaa, jos 2 §:n 2 momentin mukaisen toimialueen muodostaminen sitä vaatii.

Yleisen oikeusavun antaminen

12 §

Yleistä oikeusapua on annettava 1 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle sen kunnan oikeusaputoimiston toimesta, jossa hänellä on väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka.

Yleistä oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka Suomessa. Oikeusapua voidaan antaa myös henkilölle, jolla ei ole kotipaikka Suomessa, jos asialla, jossa oikeusapua pyydetään, on yhteys Suomeen ja oikeusavun antamista voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuna.

Ulkomaalaiselle, kansalaisuutta vailla olevalle tai muulle henkilölle, jolla ei ole 1 momen-

Yleistä oikeusapua antaa sen kunnan oikeusaputoimisto, jossa oikeusavun pyytäjällä on

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tissa tarkoitettua kotipaikkaa Suomessa, annetaan oikeusapua sen kunnan oikeusaputoimiston toimesta, jossa hän oleskelee.

kotipaikka. Jos oikeusavun pyytäjällä ei ole Suomessa kotipaikkaa, oikeusapua antaa sen kunnan oikeusaputoimisto, jossa hän oleskelee tai jossa asian hoitaminen on tarkoituksenmukaista.

13 §

Oikeusministeriö vahvistaa ne yleiset perusteet, joiden nojalla oikeusavun hakijan kuukausittaisia käyttövaroja, omaisuutta, elatusvelvollisuutta ja muita taloudelliseen asemaan vaikuttavia seikkoja on arvioitava harkittaessa yleisen oikeusavun antamista ja siitä perittävää korvausta.

21 §.

Oikeusavustajan on kehotettava korvausvelvolliseksi katsottua oikeusavun saajaa suorittamaan määrätty korvaus kunnalle määräajassa. Jollei korvausta suoriteta määräajassa, oikeusapulautakunnan on ajettava oikeusavun saajaa vastaan lääninhallituksessa vaatimusta hänen velvoittamisestaan maksamaan korvauksen määrä kunnalle.

Jos kunnalle määrättyä korvausta ilmeisesti ei saataisi perityksi, voidaan 1 momentissa mainitun vaatimuksen ajamisesta luopua.

21 §

Yleisen oikeusavun antamisesta kunnalle aiheutuneet kustannukset, jotka oikeusapua saaneen on 20 §:n nojalla korvattava kunnalle, sekä kunnan varoista yleistä oikeusapua saaneen puolesta suoritettut kulut, saadaan oikeusapulautakunnan päätöksen nojalla periä asianomaiselta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoon annettussa laissa (367/61) on säädetty. Ennen päätöksen tekoa lautakunnan on varattava maksuvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi. Jos korvausta ei ilmeisesti saataisi perityksi, lautakunta voi luopua sen perimisestä.

21 a §

Jos yleistä oikeusapua saaneen vastapuoli oikeudenkäynnissä häviää asian, hänet on velvoitettava korvaamaan kunnalle asiasta aiheutuneet kulut ja oikeusavustajan arvioitu palkkio samojen perusteiden mukaan kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta asianosaisten kesken on säädetty. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus asianomaisen taloudellisiin oloihin nähden muodostuisi kohtuuttomaksi. Yleisen oikeusavustajan taikka asiaa hoitavan asianajan tulee esittää selvitys suorittamistaan toimista ja kunnalle aiheutuneista kuluista, jollei sitä katsota tarpeettomaksi.

Valtionavustus

22 §

Yleisestä oikeusaputoiminnasta aiheutuviin todellisiin oikeusministeriön tarpeelliseksi har-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kitsemiin käyttömenoihin annetaan valtionavustusta kuntakohtaisesti yleisen kuntien kanto-
kykyluokituksen mukaan seuraavasti:

kantokyy- luokka	valtionavustus prosentteina	kantokyy- luokka	valtionavustus prosentteina
1	95	1	75
2	90	2	70
3	85	3	65
4	80	4	60
5	75	5	55
6	70	6	50
7	65	7	45
8	60	8	40
9	55	9	35
10	50	10	30

Uuden henkilöstön palkkauksesta ja tällaisen henkilöstön muista palvelussuhteen ehdoista aiheutuviin käyttökustannuksiin suoritetaan valtionavustusta valtion tulo- ja menoarviossa asetetun enimmäismäärän rajoissa. Valtioneuvosto vahvistaa perusteet sille, kuinka monta valtionavustukseen oikeuttavaa virkaa yleisessä oikeusaputoimistossa voi olla.

24 §

Tämän lain mukaiseen valtionavustukseen oikeuttavat käyttömenot ovat seuraavat:

8) posti-, puhelin- ja muut välttämättömät toimistomenot,

8) posti-, puhelin- ja muut välttämättömät toimistomenot, mukaan lukien asiakkaan puolesta maksuttomassa oikeudenkäynnissä suoritettut tarpeelliset kulut,

24 a §.

Sen estämättä, mitä muualla tässä laissa on säädetty, oikeusministeriö voi valtion tulo- ja menoarvion rajoissa asettaa rajoituksia yleisen oikeusaputoimiston henkilökunnan palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista aiheutuvista käyttömenoista suoritettavalle valtionavustukselle. Mitä edellä on sanottu, ei kuitenkaan sovelleta, jos yleisen oikeusaputoiminnan kannalta tarpeellinen virka on täytetty ennen lain voimaan tuloa.

24 a §

(Pykälän soveltaminen lakkaa 31.12.1981.)

26 a §

Oikeusministeriö voi alentaa valtionavustusta tai lakkauttaa valtionavustuksen suorittamisen, jos yleisen oikeusaputoimiston toimi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

alue ei täytä 2 §:n 2 momentissa säädettyjä edellytyksiä eikä kunta ole oikeusministeriön asettamaan määräaikaan mennessä esittänyt 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua, säädetty edellytykset täyttävää suunnitelmaa yleisen oikeusaputoiminnan uudelleenjärjestämiseksi.

Täydentäviä säännöksiä

27 §

Virka-avun saajan on korvattava siitä aiheutuneet *kobtuulliset* kustannukset. Oikeusministeriö voi tarvittaessa vahvistaa virka-avun korvaamisessa noudatettavat laskutusperusteet.

Virka-avun saajan on korvattava siitä aiheutuneet kustannukset.

27 a §

Oikeusministeriö vahvistaa laskutusperusteet, joita noudatetaan perittäessä yleistä oikeusapua saaneelta 13 §:ssä tarkoitettua korvausta taikka virka-apua saaneelta yleiseltä oikeusaputoimistolta 27 §:ssä tarkoitettua korvausta. Laskutusperusteissa otetaan huomioon yleisen oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset.

30 a §

Oikeusapulautakunnan tekemään päätökseen saadaan hakea muutosta valittamalla siten kuin kunnallislaissa (953/76) on säädetty muutoksen hakemisesta kunnallisen lautakunnan päätökseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1982.

Jos yleisessä oikeusaputoimistossa on ennen 1 päivää tammikuuta 1982 täytetty valtionavustukseen oikeuttava virka, johon tämän lain nojalla vahvistettavien perusteiden mukaan ei enää voida myöntää valtionavustusta, valtionavustus voidaan tämän lain nojalla määrätä alennettavaksi tai lakkautettavaksi aikaisintaan tammikuun 1 päivästä 1987.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

